

Голас Радзімы

№ 30 (1860)
26 ліпеня 1984 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

І. Гэты чалавек застаў яшчэ той час, калі заходнебеларускі селянін не заслугоўваў іншай пашаны, як быць парабкам у пана. Ён нарадзіўся і вырас у курнай хаце. Сёння нашчадак беларуса-мужыка Аляксея ЦЭБРУК як гаспадар праходзіць па роднай ніве. Герой Сацыялістычнай Працы, дэпутат Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, ён аднолькава ўпэўнена адчувае сябе і ў зале пасяджэнняў вышэйшага органа ўлады рэспублікі і ў кабіне трактара, які водзіць ужо многа год. А жыве трактарыст Аляксей Цэбрук у саўгасе імя 60-годдзя Кампартыі Беларусі на Брэстчыне. [Пра тое, чым славіцца гэтая гаспадарка, чытайце і глядзіце на 3-й, 4-й стар. фотарэпартаж карэспандэнта «Голасу Радзімы» Святаслава КРЫЦКАГА «Малеч вёска ці горад»].

падзеі • людзі • факты

КАСМІЧНЫЯ ДАСЛЕДАВАННІ

У ПАЛЁЦЕ «САЮЗ Т-12»

У адпаведнасці з праграмай даследавання касмічнай прасторы 17 ліпеня ў Савецкім Саюзе ажыццёўлена запуск касмічнага карабля «Саюз Т-12», пілатуемага экіпажам у саставе камандзіра карабля двойчы Героя Савецкага Саюза, лётчыка-касманauta СССР палкоўніка Уладзіміра Аляксандравіча Джанібекава, бортжынера Героя Савецкага Саюза, лётчыка-касманauta СССР Святланы Яўгенаўны Савіцкай і касманauta-даследчыка Ігара Пятровіча Волка.

Для У. Джанібекава гэта ўжо чацвёрты касмічны палёт. У 1978 годзе ён быў камандзірам карабля «Саюз-27», у 1981—камандзірам міжнароднага савецка-мангольскага экіпажа карабля «Саюз-39» і ў 1982 годзе з'яўляўся камандзірам міжнароднага савецка-французскага экіпажа, які працаваў на караблі «Саюз Т-6» і арбітальнай станцыі «Салют-7».

Свой першы касмічны палёт С. Савіцкая зрабіла ў жніўні 1982 года на караблі «Саюз Т-7» і арбітальнай станцыі «Салют-7» у якасці касманauta-даследчыка.

Ігар Волк паляцеў у космас упершыню. Нарадзіўся ён у 1937 годзе ў горадзе Готвальдзе Харкаўскай вобласці. Скончыў Кіраваградскае ваенна-авіяцыйнае вучылішча лётчыкаў, служыў у Ваенна-Паветраных Сілах.

Пасля заканчэння школы выпрабавальнікаў займаўся выпрабавальнай работай. Без адрыву ад асноўнай работы завяршыў вучобу ў Маскоўскім авіяцыйным інстытуце імя Сяргея Арджанікідзе. Мае кваліфікацыю «Лётчык-выпрабавальнік 1-га класа», яму прысвоена ганаровае званне «Заслужаны лётчык-выпрабавальнік СССР».

Да касмічных палётаў І. Волк пачаў рыхтавацца з 1978 года.

18 ліпеня ажыццёўлена стыкоўка касмічнага карабля «Саюз Т-12» з арбітальным комплексам «Салют-7» — «Саюз Т-11», пілатуемым экіпажам у саставе Леаніда Кізіма, Уладзіміра Салаўёва і Алега Ацькова, якія працуюць у касмічнай прасторы з 9 лютага 1984 года.

Уладзімір Джанібекаў, Святлана Савіцкая і Ігар Волк перайшлі ў памішканне станцыі «Салют-7». У калыжамой касмічнай прасторы на борце навукова-даследчага комплексу «Салют-7» — «Саюз Т-11» — «Саюз Т-12» працуюць шэсць савецкіх касманautaў, у тым ліку жанчына-касманauta.

Праграма сумеснага палёту ўключае ў сябе тэхнічныя і тэхналагічныя эксперыменты, назіранні і фотаздымку зямной паверхні, медыка-біялагічныя, астрафізічныя і іншыя даследаванні.

Экіпаж касмічнага карабля «Саюз Т-12» У. ДЖАНІБЕКАЎ, І. ВОЛК і С. САВІЦКАЯ.

УЗНАГАРОДЫ

АДЗНАЧАНЫ ВЯЛІКІЯ ЗАСЛУГІ

За вялікія заслугі перад Камуністычнай партыяй, Савецкай дзяржавай і ў сувязі з сямідзесяціпяцігоддзем з дня нараджэння член Палітбюро ЦК КПСС, першы намеснік Старшыні Савета Міністраў СССР, міністр замежных спраў СССР Андрэй Грамыка ўзнагароджаны ордэнам Леніна.

З нагоды 75-годдзя з дня нараджэння і за вялікі ўклад у ажыццёўленне міралюбівай знешняй палітыкі КПСС, умацаванне адзінства краін сацыялістычнай садружнасці, у агульную справу міру і міжнароднага супрацоўніцтва і за іншыя заслугі А. Грамыка адзначаны таксама высокімі замежнымі ўзнагародамі: Балгары — ордэнам Георгія Дзімітрава, ВНР — ордэнам Сцяга Венгерскай Народнай Рэспублікі з рубінамі, СРВ — ордэнам Хо Ши Міна, ГДР — ордэнам Карла Маркса, Кубы — нацыянальным ордэнам Хасэ Марці, ПНР — Вялікім крыжам ордэна Адраджэння Польшчы, СРР — ордэнам Зорка Сацыялістычнай Рэспублікі Румыніі, МНР — ордэнам Сухэ-Батара.

ГОСЦІ 3-ЗА МЯЖЫ

ПА ЗАПРАШЭННЮ АДН

У Мінскім раёне пабываў адказны сакратар газеты «Ухуру» — органа кіруючай партыі Танзаніі — Хаміс Д. Мкванда. Мэтай яго паездкі была падрыхтоўка матэрыялаў аб развіцці

сельскай гаспадаркі нашай рэспублікі. У Савецкі Саюз ён прыехаў па запрашэнню Агенцтва друку Навіны.

Госць з Танзаніі пабываў у калгасе «Новы быт», азнаёміўся з умовамі жыцця і працы сялян.

УМАЦОЎВАЦЬ АДЗІНСТВА ДЗЕЯННЯЎ

Група рабочых зямлі Бадэн-Вюртэмберг з Федэратыўнай Рэспублікі Германіі, якая ў саставе поезда дружбы знаходзілася ў СССР, пабывала ў Мінску.

Рабочыя з ФРГ былі прыняты ў Беларускай рэспубліканскім савецкім прафсаюзаў, дзе іх вітаў старшыня Белсаўпрофа М. Полазаў.

Дэвіз поезда дружбы — «За мір і працу, за дружбу з Савецкім Саюзам» — адпавядае мэце нашай паездкі, адзначаў на сустрэчы член праўлення Германскай камуністычнай партыі, старшыня вытворчага савета фірмы «Графа-уніён» Хайнц Хумлер. Сярод нас — камуністы, сацыял-дэмакраты, члены партыі «зялёных», вытворчых саветаў. Мы адзіныя ў галоўным: для захавання міру на зямлі патрабавецца адзінства дзеянняў усіх прагрэсіўных сіл.

Госці зрабілі экскурсію па сталіцы рэспублікі, наведлі ВДНГ БССР, азнаёміліся з экспазіцыямі Дома-музея і з'езда РСДРП і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, пабывалі ў саўгасе-камінаце «Мір» Баранавіцкага раёна, знаёміліся з умовамі працы і адпачынку рабочых Мінскага трактарнага завода імя У. І. Леніна.

СВЯТА СЯБРОУ

У ГОНАР ЗНАМЯНАЛЬНАЙ ДАТЫ

Сталіца Беларусі цёпла сустрэла поезд дружбы з ПНР. Работнікі асветы, актывісты Таварыства польска-савецкай дружбы прыязджалі ў СССР для ўдзелу ў святкаванні 40-годдзя адраджэння Польшчы.

На пероне Мінскага вакзала адбыўся мітынг савецка-польскай дружбы. Замежных гасцей сардэчна вітала намеснік старшыні прэзідыума Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі Н. Нерад. Яна падкрэсліла, што нацыянальнае свята ПНР шырока адзначаюць працоўныя Беларусі. Многія прадпрыемствы Мінска, Гродна, Брэста і іншых гарадоў разгарнулі ў гэтыя дні сацыялістычнае спаборніцтва за датэрміновае выкананне заказаў для Польшчы, за ганаровае права называцца калектывамі імя савецка-польскай дружбы.

У сэрцах польскіх працоўных ніколі не згасне глыбокая падзяка воінам Чырвонай Арміі, якія прынеслі свабоду і незалежнасць нашай радзіме, — адзначаў, выступіўшы на мітынг, кіраўнік поезда дружбы з ПНР, намеснік міністра асветы і выхавання ПНР Вацлаў Купнер. — З асаблівым хваляваннем мы ступілі на беларускую зямлю. Іменна ж тут, пад пасёлкам Леніна, прыняла баявое хрышчэнне 1-я польская дывізія імя Тадэвуша Касцюшкі — першае злучэнне народнага Войска Польскага, сфарміраванае на савецкай зямлі, адсюль пачаўся важны этап барацьбы за народную Польшчу. Змацаваная сумесна пралітай крывёй у барацьбе з агульным ворагам у гады другой светнай вайны, наша дружба з кожным годам становіцца мацнейшай. Яна прынесла вялікі плён народам нашых краін, справе ўмацавання міру ў Еўропе і ва ўсім свеце.

На працягу двух дзён польскія госці знаёміліся з выдатнымі мясцінамі Мінска, наведлі прамысловыя прадпрыемствы, мемарыяльны комплекс «Хатынь», ВДНГ БССР. Яны пабывалі ў пярвічных арганізацыях Таварыства савецка-польскай дружбы, прынялі ўдзел ва ўрачыстым сходзе прадстаўнікоў грамадскасці горада, прысвечаным нацыянальнаму святу ПНР — 40-й гадавіне адраджэння Польшчы.

Нацыянальнаму святу ПНР прысвечаны шырокі паказ кінафільмаў брацкай краіны, які пачаўся ў гарадах і вёсках рэспублікі.

У афішы паказу і савецкія дакументальныя кінакарціны, прысвечаныя жыццю брацкага народа.

На адкрыцці праграмы польскіх фільмаў у мінскім кінатэатры «Кастрычнік» выступіў консул генеральнага консульства ПНР у Мінску М. Маркевіч.

СУПРАЦОЎНІЦВА

УРУЧАНЫ ЗНАКІ

У канферэнц-зале Мінскага трактарнага завода імя У. І. Леніна адбыўся ўрачысты сход з выпадку ўручэння мангольскіх працоўных узнагарод трактарабудаўнікам. Знака «Пераможца спаборніцтва МНР» удастоены абрубшчык В. Паляшчук, вадзіцель-выпрабавальнік І. Ярмак, слесар Л. Крайко. Пяць рабочых адзначаны знакам «Ударнік 7-й пяцігодкі МНР».

Цесныя сувязі падтрымліваюць трактаразаводцы з Мангольскай Народнай Рэспублікай. Толькі з 1955 года мінчане адправілі ў братнюю краіну каля дзевяці тысяч машын маркі «Беларусь».

Узнагароды ўручыў консул генеральнага консульства Манголіі ў Ленінградзе Ж. Дорж, які падзякаваў мінчанам за высакаякасную тэхніку, жадаў работнікам прадпрыемства новых поспехаў.

ТЭЛЕФАНІЗАЦЫЯ

МІЛЬЁННЫ АБАНЕНТ

У кватэру мінчаніна Е. Сямашкі манцёр прынёс імянны тэлефонны апарат з надпісам «Мільённаму абаненту Беларусі». Так сувязісты вырашылі адзначыць устаноўку мільённага тэлефона ў рэспубліцы.

Заўважым, што ў 1940 годзе ўся тэлефонная сетка Беларусі налічвала 50 тысяч нумароў, а 4 ліпеня 1944 года, гэта значыць на другі дзень пасля вызвалення Мінска ад гітлераў-

цаў, яе давалася занова пачынаць з камутатара на 30 абанентаў.

УШАНАВАННЕ ПАМЯЦІ

ВУЧОНАМУ І ГРАМАДСКАМУ ДЗЕЯЧУ

На фасадзе дома № 7 па вуліцы імя Янкі Купалы ўстаноўлена мемарыяльная дошка. Надпіс на ёй гаворыць, што ў гэтым доме ў 1969—1978 гадах жыў вядомы вучоны-фізік і грамадскі дзеяч Антон Сеўчанка.

Немагчыма пераацаніць уклад у навуку, унесены акадэмікам Сеўчанкам. Яго работы, прысвечаныя спектраскапіі ўранілавых злучэнняў, люмінесцэнцыі рэдкіх зямель, спектраскапіі і фотахіміі парфірынаў і біялагічна актыўных злучэнняў добра ведаюць вучоныя і даследчыкі ўсяго свету.

Пяць гадоў А. Сеўчанка быў рэктарам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна, а апошнія гады жыцця кіраваў работай Навукова-даследчага інстытута прыкладных фізічных праблем пры БДУ. Цяпер гэты НДІ носіць імя свайго заснавальніка і першага дырэктара-акадэміка АН БССР, Героя Сацыялістычнай Працы, заслужанага дзеяча навукі рэспублікі А. Сеўчанкі.

ПАСЛЯ РЭКАНСТРУКЦЫІ

Завершана рэканструкцыя Бабруйскай трыкатажнай фабрыкі. Цяпер не толькі павялічылася колькасць выпускаемай прадукцыі, але перш за ўсё палепшыліся ўмовы працы рабочых. НА ЗДЫМКУ: так выглядае швейны цэх пасля рэканструкцыі.

НОВЫЯ ВЫРАБЫ

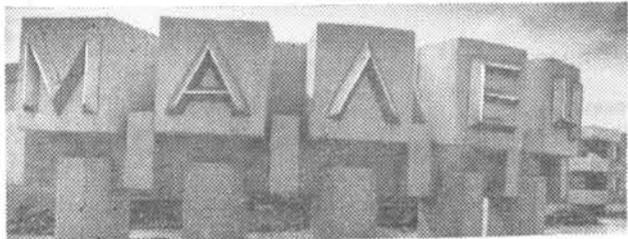
ГАДЗІННІКІ-УНІВЕРСАЛЫ

Тэхналагічныя патокі мінскага вытворчага аб'яднання «Інтэграл» пераводзяцца на выпуск электронных нарочных гадзіннікаў новага пакалення. Электронныя нарочныя гадзіннікі мадэлі «Электроніка-529361», напрыклад, паведамляюць адначасова гадзіны, минуты, секунды, дзень тыдня і чысло месяца, паказваюць на індикатары не толькі лічбавую, але і літарную інфармацыю. У іх прадугледжаны двухпраграмны будзільнік і індикатары другога гадзіннага поўсця, ўстаноўлена аўтаматычная змены паказанняў бягучага часу пры пераходзе з «летняга» на «зімовы» час і наадварот.

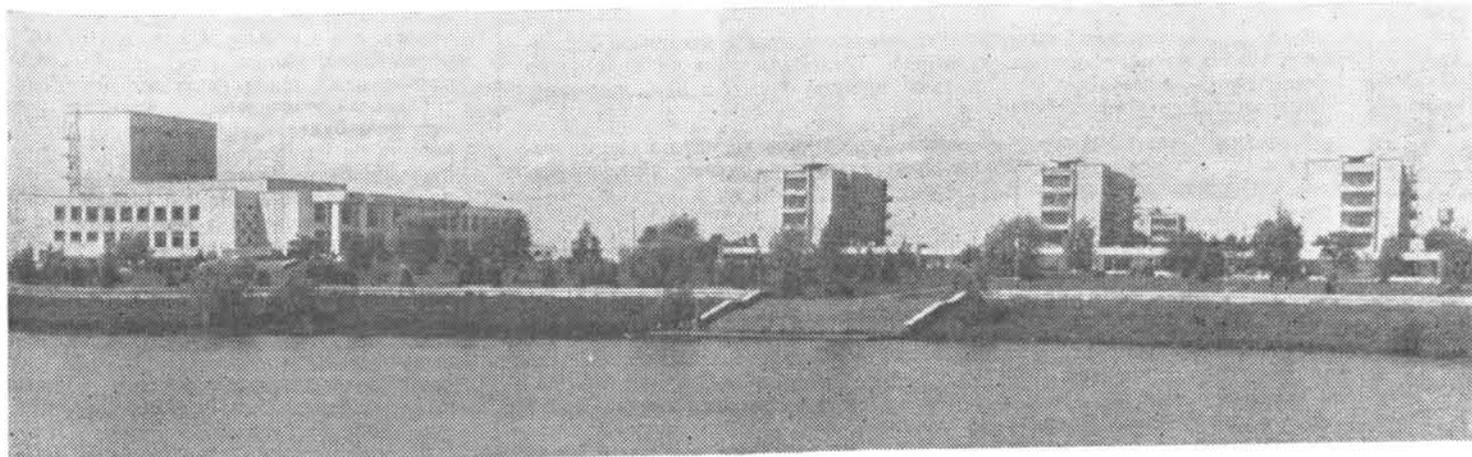
Асаблівае наступнае мадэлі — тэбэль-каляндар, які дазваляе вызначыць дні тыдня да 2015 года.

Гадзіннік мадэлі «Электроніка-529367» вызначаецца іншым устравам. Уманціраваны ў яго мініяцюрны электронна-музычны сінтэзатар перадае закончаныя фрагменты вядомых класічных твораў, такіх, як вальс Грыбаедава і «Турэцкі марш» Моцарта. Прадугледжана таксама і перадача традыцыйнага аднатанальнага сігналу. Выбраць тып гукавога сігналу ці мелодыю ўдаладык можа самастойна.

Важнай з'яўляецца такая дэталёва асаблівасць сэрца гадзінніка, спажываюць вельмі мала энергіі. Адзін мініяцюрны элемент сілкавання з ліцевай крыніцай току забяспечвае работу гадзінніка на працягу трох гадоў.

Вёска ці Горад

П. Любому госцю, трапіўшаму ў Малеч упершыню, Аляксей Цэбрук мог бы сказаць: «Гляньце на наш гандлёвы цэнтр і адкажыце мне: горад гэта ці вёска! Альбо пройдзем на той бок вадасховішча, адкуль відаць, як уздоўж набярэжнай выстраіліся ў адзін рад наш Палац культуры і вунь гэныя пяціпавярховыя гмахі. Вам не здаецца, што нешта падобнае вы бачылі ў Брэсце на набярэжнай Мухаўца!»

І ў госця міжволі зарадзілася б пытанне: «Дык што ж такое Малеч — горад ці вёска?»

Па-ўсякаму называюць Малеч, цэнтральную сядзібу саўгаса, але часцей за ўсё — агра-гарадком, узорам беларускай вёскі недалёкага будучага. А самі сяляне кажуць: «Мы і ў горадзе, і на вёсцы адначасова». Разумець гэта трэба так: умовы быту амаль што гарадскія, але недасягальная перавага — побач, за парогам твайго дома — прырода. Праца, вядома ж, сялянская, але па ўзроўню механізацыі блізка да працы гарадскога рабочага.

У пацвярджэнне гэтых слоў Аляксей Цэбрук мог бы пералічыць госцю, што ў Малечы адных трактароў — пад сотню. А намбайнаў зернеўборачных, сіласаўборачных, тых, што ўбіраюць бульбу і буракі, напэўна з паўсотні будзе.

Цяпер Малеч налічвае амаль тры тысячы чалавек. Не ўсе хочуць жыць у кватэрах шматпавярховых дамоў. Іншым, асабліва са старэйшага пакалення, хочацца, як кажуць, быць бліжэй да зямлі, такім даспадобы маленькі дамок. Калі ласка, саўгас будзе і дамы на дзве-тры сям'і. Праўда, называюць ужо іх не па-тутэйшаму — катэджы. Але чужое для беларуса слова прыжылося, стала звычайным, як і самі ўмовы жыцця, такія незвычайныя

для гэтых мясцін. А чаму незвычайныя, Аляксей Цэбрук мог бы растлумачыць, відаць, з дапамогай брашуры пра саўгас, дзе напісаны наступныя радкі.

«Малеч — тыпова беларускае сяло, да 1939 года ў ім налічвалася 120 двароў і 800 жыхароў. Сяляне ў пераважнай большасці жылі ў цёмных курных хатах, крытых саломай і чаротам. У галодныя гады такія дахі скармлівалі жывёле. Тут, амаль на самым краі буйнейшага балотнага масіва Палескай нізіны, людзі з даўніх часоў збіралі мізэрны ўраджай. Яго ледзь хапала, каб не памерці з голаду».

Зрэшты, у Аляксея Цэбрука наўрад ці была б патрэба цытаваць брашуру, жыццё яго бацькоў і яго ўласнае, калі яны гібелі на палосцы сваёй зямлі, напоўнена куды больш яркімі карцінамі. Але не любіць успамінаць пра тую пару Аляксей Цэбрук. Ён лепш вам раскажа пра сённяшнюю Малеч — вёску з вялікай будучыняй.

Бадай, самае важнае, што сказаў бы Аляксей Цэбрук госцю, гэта — не пра высокія ўраджай, не пра тысячы гектараў асушаных балот, на якіх гаспадарыць саўгас і якія даюць такія ўраджай, не пра вялікія статкі буйной рагатай жывёлы, якіх не меў ніводзін пан у тутэйшых мясцінах. Ён сказаў бы: «Палешукі мы былі, а сталі чалавекі». Бо ўсё ў Малечы зроблена і робіцца для таго самага чалавека, працаўніка зямлі, якім некалі пагарджалі паны.

НА ЗДЫМКАХ: так выглядае Малеч з боку вадасховішча; гандлёвы цэнтр у Малечы; праца вызначае годнасць чалавека; старэйшым жывёлаводам уручаецца проста ў полі медаль «Ветэран працы»; тэхніка на сенакосе.

ДЕПУТАЦКАЯ КАМІСІЯ АБАРАНЯЕ ІНТАРЭСЫ ЖАНЧЫН

ЗА ШТО ЗВОЛЬНІЛІ ДЫРЭКТАРА

Дырэктар Мінскага гарбарнага завода быў звольнены за недастатковую ўвагу да пытанняў паляпшэння ўмоў працы жанчын, занятых на прадпрыемстве. Аб прыняцці такога рашэння хадзілі чалі людзі, якія на першы погляд не маюць ніякіх адносін да гэтага завода, — урач, маляр, фрэзероўшчыца... Але толькі на першы погляд; усе яны былі дэпутатамі гарадскога Савета.

— У нашым Савеце створана пастаянная дэпутацкая камісія па пытаннях працы і быту жанчын, аховы мацярынства і дзяцінства, — раскажа ўрач дзіцячай бальніцы дэпутат Валянціна Пардоўская (кіраўнік камісіі). — Яна мае вялікія паўнамоцтвы. Калі нехта з адміністрацый прадпрыемстваў, устаноў ці арганізацый дапускае ў сваёй дзейнасці парушэнні ахоўваемых законам правоў і інтарэсаў жанчын, камісія можа прыняць у адносінах да яго самыя жорсткія меры, аж да пастаноўкі пытання аб звальненні з работы. У задачу яе ўваходзіць таксама кантроль за рэалізацыяй рашэнняў гарадскога Савета, што тычыцца «жаночай праблематыкі», распрацоўка праектаў мерапрыемстваў па паляпшэнню ўмоў працы, быту і адпачынку жанчын і г. д.

— Якім прычынам кіруецца камісія, вызначаючы праблемы для абмеркаванняў?

— Многія пытанні, над вырашэннем якіх мы працуем, ставяць перад намі нашы выбаршчыкі. У кожнага дэпутата ёсць свой дзень прыёму. І вельмі часта асабістыя відзіці ці пісьмы выбаршчыкаў падказваюць тэму, парадак дня для чарговага пасяджэння камісіі. Напрыклад, нядаўна нам паведамілі, што кіраўнікі некаторых прадпрыемстваў Мінска парушаюць правіла аб нечарговым паляпшэнні жыллёвых умоў мнагадзетным сем'ям і жанчынам, якія выхоўваюць дзіця без мужа. Выявіўшы ў ходзе правэркі некалькі падобных парушэнняў, дэпутаты абавязалі адпаведных кіраўнікоў знайсці магчымасці для неадкладнага выдзялення кватэр такім сем'ям. І неўзабаве мы змаглі павіншаваць іх з наваселлямі.

А вось пратакол пасяджэння, прысвечанага пытанням умацавання сям'і, якія нам таксама падказалі выбаршчыкі. Азнаёміўшыся з многімі іх пісьмамі, мы прыйшлі да вываду, што трэба памагчы адпаведным службам у пошуку новых форм работы з маладымі сем'ямі. Разам з супрацоўнікамі дамоў шлюбу распрацавалі план, у якім прадугледзелі стварэнне кансультацый па пытаннях сям'і і шлюбу, клубаў маладажнаў, арганізацыю лекцый і гутарак сацыялагаў, юрыстаў і псіхолагаў на прадпрыемствах.

— Ці заўсёды кампетэнтныя дэпутаты ў тых пытаннях, якія яны вырашаюць?

— Аднолькава добра ведаць усё немагчыма. Але той факт, што сярод членаў камісіі ёсць людзі самых розных прафесій — настаўнік, будаўнік, прадавец, маляр, ткачыца, людзі, вельмі розныя па ўзросту і жыццёваму вопыту, якраз і памагае нам у рабоце.

Акрамя таго, мы пастаянна вучымся: і самастойна, і на спецыяльных занятках і семінарах, якія праводзяцца для дэпутатаў.

Гутарку вяла
Наталля БУЛДЫК.

пішуць зямлякі

пішуць зямлякі

ПРА ЁСЁ НЕ РАСКАЖАШ

Дарагія сябры! Хачу павіншаваць вас з вялікім святам і пажадаць усяго самага найлепшага ў жыцці. Я таксама з вялікай радасцю сустракаю 40-годдзе вызвалення роднай Беларусі. Але, як заўсёды ў такія дні, з болей у сэрцы ўспамінаецца вайна, яе жакі і нягоды. Многа гора прынесла яна і ў маё жыццё, загнала ў канцлагер, разлучыла з роднымі, пазбавіла Радзімы. Яшчэ і яшчэ раз хочацца сказаць: «Няхай вайна на веки будзе проклятай!»

Усе савецкія людзі майго пакалення добра ведалі, што такое вайна. Гэта вялікае, вялікае гора, хача да кожнага яно прыходзіла па-рознаму. У чэрвені сорок першага ў мяне былі школьныя канікулы, і я з радасным пачуццём чакала з камандзіроўкі бацьку. Мы ўсе разам павінны былі паехаць у госці да цёткі. Але пачалася вайна. Бацька адразу пайшоў на фронт, і мы з сястрой і мамай засталіся адны. Выехаць не паспелі, так нас і захапілі немцы ў горадзе Магілёве. Нават цяпер, калі ўспамінаю аб гэтым, становіцца страшна. Колькі нашых людзей забівалі. Горад быў разбураны, есці не было чаго. Нас, маленькіх дзяўчынак, ганялі на работы. А потым пачалі наладжваць аблавы і вывозіць моладзь на катаргу ў Германію. Папалася і я.

Цяпер здзіўляешся, што можа перажыць чалавек. Змучаных і галодных нас прымушалі працаваць па чатырнаццаць-шаснаццаць гадзін у суткі. Але дух наш быў моцны. Як толькі маглі, шкодзілі фашыстам. Помню, як у 1944 годзе мы працавалі на аэрадроме ў Штутгарце. Калі ахова ішла ноччу грэцца ў баракі, мы два разы выходзілі і ўсё падпальвалі. Хто асабіста гэта зрабіў, так і не даведаліся. Усіх збілі да паўсмерці і потым адправілі ў канцлагер. Што перажылі там, нават не бярэцца апісваць. Тут жа ў лагерах пазнаёмілася са сваім будучым мужам. Яго, як і многіх іншых італьянцаў, кінулі сюды за адмову ваяваць. Пасля вайны паехала з ім у Італію. Там таксама давялося перажыць нямаля. Калі даведваліся, адкуль я, мужа выганялі з работы. А без работы як?

Ці вось яшчэ прыклад. Былі першыя выбары пасля вайны. Прыйшлі да нас у дом нейкія людзі і хацелі, каб я за вялікія грошы ездзіла па ўсёй Італіі і выступала перад народам. Я павінна была гаварыць, што я збегла з Савецкага Саюза з мужам, які там ваяваў, расказваць пра тое, якое там жудаснае жыццё. Тады б і мужу далі добрую работу, грошы, кватэру, машыну і г. д. Але нас не купілі. Колькі потым яшчэ было ўсялякага рознага. Нагледзелася я на гэты «вольны свет». Неяк лягчэй зажылося, калі змагла знайсці родных і праз многа гадоў разлукі зноў пабываць у Магілёве. Цяпер хоць ведаю, што магу паехаць на Радзіму і там крыху адпачыць ад тутэйшага «раю» з багачамі і беднымі, бандытамі і наркаманами. Калі прыезджала дамоў, з кожным разам бачыла новыя перамены. Будуюцца гарады, з кожным годам усё лепш жывуць людзі. Яны працуюць на сябе, а не, як у нас, на гаспадару, якому застаецца ўсё, а табе толькі хваробы ад цяжкой работы.

Яшчэ раз віншую вас з вялікім і радасным святам! Паклон маёй роднай беларускай зямлі.

Леанарда МАЛЕЕВА.

Італія.

МЫ ЖЫВЁМ вельмі далёка, у Канадзе, і магчыма гэта пісьмо прыйдзе са спазненнем. Але мы не можам застацца аб'якавымі да такой радаснай падзеі ў жыцці нашай Радзімы і хочам разам з вамі адзначыць 40-годдзе вызвалення Беларусі ад злейшых ворагаў усяго чалавецтва — нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Уяўляем, як радасна будучы адзначыць гэтае свята мінчане, асабліва тыя, каму ў свой час давялося вызваляць Радзіму, дайці да рэйхстага, прыняць безагварачную капітуляцыю фашыстаў і вярнуцца ў свае разбураныя, але родныя гнёзды. Неймаверна цяжкімі былі гады пасляваеннага жыцця. Колькі працы ішло на тое, каб залячыць раны, нанесеныя вайной. Але гэтае жыццё ўжо было мірным. Не свісцелі кулі, не рваліся пад нагамі фашысцкія міны, нішто не пагражала людзям, якія будавалі новае радаснае жыццё па планах Ленінскай партыі.

У ліпені беларускі народ урачыста адзначыў сваё вялікае свята — 40-годдзе вызвалення рэспублікі Савецкай Арміяй ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Мы ніколі не забудзем тых, хто загінуў у баях за наша сённяшняе шчаслівае жыццё. Ніколі не забудзем гора і пакут, якія прынесла савецкаму народу вайна. Кожнага чацвёртага жыхара страціла Беларусь. Матэрыяльны ўрон, нанесены акупантамі, склаў суму, роўную 35 бюджэтам рэспублікі за перадаваены 1940 год. Мы ганарымся тым, што за кароткі тэрмін Беларусь не толькі залячыла ваенныя раны, але і сумела пайсці далёка наперад у сваім развіцці. Нанава ўзняліся цудоўныя гарады і вёскі, выраслі буйныя прамысловыя новабудовы.

40-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў адзначылі і многія нашы замежныя суайчыннікі. Вайна адыграла раковую ролю і ў іх лёсах — назаўсёды разлучыла з Радзімай. Разам з намі яны ганарацца дасягненнямі роднай Беларусі.

Напярэдадні свята мы атрымалі многа пісем і віншаванняў ад нашых чытачоў з розных краін. Працягваюць прыходзіць яны і сёння. Прапапоўваем вашай увазе некаторыя з іх.

НИКОЛИ НЕ ЗАБУДЕМ

Ад душы віншую ўсіх вас з вялікім святам — 40-годдзем вызвалення Беларусі ад гітлераўскіх захопнікаў.

Мы добра ведаем і помнім, што фашысцкія звары прынеслі народу Беларусі, іншым народам Еўропы. Спальваліся гарады і вёскі, мільёны людзей, малыя і старыя, гінулі ад рук бязлітасных катаў. Ніколі не забудзем мы Трасцянца і Хатыні.

Але і цяпер ёсць яшчэ ў заходніх краінах такія, хто зноў хацеў бы штурхнуць планету ў пажар вайны. А як жа, на вайне ж, на смерці мільёнаў людзей, можна зарабіць мільярдныя прыбыткі. На шчасце, такіх няма. Большасць жа людзей ва ўсім свеце супраць вайны. І я хачу пажадаць вам шчаслівага жыцця. Няхай паміж усімі народамі заўсёды будучы мір і згода.

Аляксей БАЙДА.

ЗША.

Зялёны Луг — адзін з прыгажэйшых мікрараёнаў Мінска. Ён — нібы візітная картка адроджанай сталіцы Беларусі.

РАДАСЦЬ І СМУТАК

Віншую вас з 40-годдзем вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Для ўсіх нас гэта вялікае радаснае свята, але, мусіць, для многіх і сумнае. Сумнае таму, што асабліва ярка ўспамінаеш тое, чаго ўспамінаць бы не хацелася, але і забываць нельга ні ў якім разе. Вайна! Колькі людскіх лёсаў яна пакалечыла. Мясца фашысты разлучылі з Радзімай у шаснаццаць год. Гэта быў час, калі будаваліся планы жыцця, планы вялікія і радасныя. Але ім ніколі не суджана было ажыццявіцца. Перашкодзіла проклятая вайна. Я больш ніколі не змагла ўбачыцца з мамай і татам, а родную зямлю змагла ўбачыць толькі ў 1977 годзе, праз трыццаць пяць гадоў. Прыехала ў Мінск і, вядома, нічога не пазнала. Любы з тых, хто пакінуў яго спаленым і разбураным, без дамоў, а толькі з аголенымі комінамі, ніколі б не сказаў, што гэта той жа горад. Немагчыма, каб за такі час усё так змянілася. Але вы зрабілі гэта.

Я добра помню даваенны Мінск. У той час у ім было толькі некалькі вуліц, што нагадваюць сённяшня, а астатняе — драўляныя домікі. Але і тады ён быў мілы майму сэрцу. Бо тут я была шчасліва. Мы бегалі ў школу, гулялі, смяляліся, не ведалі ніякіх клопатаў. І жыццё наша склалася б шчасліва, калі б не фашысты. Больш ужо ніколі я так весела не смялялася і не была шчаслівай. Я рада, што цяпер мой Мінск, як легендарны Фенікс, паўстаў з попелу і развалін і ператварыўся ў вельмі прыгожы, зялёны, чысты і малады горад. Мінчанам цяпер можна толькі пазаздросціць.

Дарагія, ніколі не дапусціце, каб яшчэ раз па нашай зямлі хадзілі ворагі. Няхай тыя, хто марыць прыйсці да вас так, як гітлераўцы, заўсёды ведаюць, што назад ім дарогі ўжо не будзе, гэта зямля стане іх магілай. Зрабіце ўсё для гэтага. Наш народ ніколі не хацеў вайны, але ўсе павінны ведаць, што ў яго ёсць сіла, каб зламаць хрыбет любому, хто захоча стаць над ім гаспадаром. Вось аб чым я думаю ў свята 40-годдзя вызвалення роднай Беларусі. Шчасця вам усім і міру.

Лідзія ПІНЧУК.

Іспанія.

АД ШЧЫРАГА СЭРЦА

Сардэчна віншуюем рэдакцыю газеты «Голас Радзімы», Беларускае таварыства «Радзіма» і ўвесь беларускі народ са святам 40-годдзя вызвалення шматпакутнай Беларусі ад прыгнёту фашызму, у планы якога ўваходзіла сусветнае панаванне.

Пасля такой крывавай і спусташальнай вайны, дзякуючы брацкай дапамозе ўсіх народаў нашай вялікай Радзімы, Беларусь змагла хутка залячыць свае раны, цвіце і прыгажэе з кожным днём, гіганцкімі тэмпамі развівае ўсе галіны сацыялістычнай эканомікі. Прадукцыю яе прамысловых прадпрыемстваў, напрыклад, беларускія гіганты-самазвалы, можна сустрэць сёння ў многіх краінах.

Няхай і надалей узрастае магутнасць Беларусі, усяго Савецкага Саюза, каб ніколі не змаглі рэалізавацца планы тых, хто сёння забыў пра ўрокі гісторыі і зноў марыць аб сусветным панаванні.

Ганна і Стэфан КАБАНЯЧЫЯ.

Францыя.

НАШЧАДКІ БУДУЦЬ УДЗЯЧНЫ

Сорок гадоў — гэта ўсяго толькі палавіна жыцця чалавека. Але за гэты час нашай любімай Радзіме ўдалося дасягнуць проста казачных, грандыёзных поспехаў. Хто мог падумаць адразу пасля вызвалення Мінска ад гітлераўскай нечысці, што праз сорок гадоў ён па праву стане адным з прыгажэйшых гарадоў не толькі нашай Радзімы, але і ўсяго свету, з гіганцкімі заводамі і фабрыкамі, выдатнымі жылымі раёнамі, што ў гэтым горадзе, які фашысты ператварылі літаральна ў груды бітай цэглы, зазьяюць мармуровыя палацы станцый уласнага метрапалітэна? Неймаверна многа было зроблена беларусамі за гэты тэрмін. Поўнаасцю адноўлены ўсе гарады, з'явіліся дзесяткі новых. Іншаземцы, якія прыязджаюць у рэспубліку, нават не

вераць, што тут была жудасная вайна. Мы разумеем, што такія дасягненні магчымы толькі ў Савецкай краіне, дзе ўсе народы жывуць дружна і памагаюць адзін аднаму, дзе працоўны чалавек сам гаспадар свайго лёсу. Паспехі нашай Радзімы вялізныя. Гэта бачаць ва ўсім свеце. Можна быць менавіта таму так злуюць цяпер тыя, хто хацеў бы зноў ўстанавіць па ўсёй зямлі капіталістычны парадкі. Мы патрыёты сваёй Радзімы, і ўсё жыццё сваё стараліся тлумачыць людзям у Канадзе справядлівую мірную палітыку Савецкай дзяржавы, сапраўдных прычыны яе грандыёзных дасягненняў ва ўсіх галінах жыцця. Асабліва непакоець нас прапагандысцкая кампанія ілжы і паклёпу на Савецкі Саюз, якую цяперашняя амерыканская ад-

міністрацыя праводзіць ва ўсіх капіталістычных краінах. Вельмі непакоець нас таксама і знешняя палітыка гэтай адміністрацыі. Краіна, якая ў мінулыя гады вайны разам з СССР змагалася з фашызмам, цяпер сама набывае фашысцкія замашкі. Як інакш назавеш тыя дзеянні, якія прымяняе ЗША ў адносінах да іншых краін? Прэзідэнт Рэйган аддае сотні мільярдаў долараў ваенным прамысловым толькі таму, што Злучаным Штатам нібыта трэба мець больш за ўсіх зброі ў свеце для таго, каб бараніцца. Ад каго? Хто ім пагражае? Можна, маленькая Грэнада, на якую Рэйган абрынуў амерыканскую зброю? Проста Грэнада хацела жыць па-свойму. За гэта суровы дзядзька і пакараў яе сваёй вялікай дубінкай. Гэтай дубінкай ён не саромеецца па-

гражаць і ўсім астатнім краінам планеты.

Мы пішам пра гэта цяпер таму, што падобная палітыка можа зноў падштурхнуць свет да вайны. А гэта недапушчальна. Ніколі не варта забываць тыя жахі, якія прынесла людзям мінулая вайна. Мільёны яе ахвяр мы павінны помніць у будні і ў святы. «Слухайце людзі! Помніце нас і будзьце пільнымі! Ніколі не дапусціце, каб такое паўтарылася!» — нагадваюць усяму свету званы Хатыні. Пра гэта ж крычыць і маўклівы цень чалавека ў Хірасіме.

Мы помнім і не павінны дапусціць гэтага. Давайце ж усё разам аб'яднаем нашы намаганні ў высакароднай барацьбе за мір і жыццё на зямлі. Захаваем планету для будучых пакаленняў. Яны будучы удзячны нам так, як мы ўдзячны тым, хто вытараваў свет ад карычневай чумы.

Надзея і Рыгор МАРТЫНЮКІ.
Канада.

III. Маладым спецыялістам Аляксандру і Наталлі Співакам не давялося не то што жыць у курнай хаце, нават бачыць яе. А іх дзецям Тарасу і Валодзі, калі падрасціць, будзе здавацца, што заўсёды так было, як у іх Малечы цяпер. Для сям'і Співакоў усё проста. У 1981 годзе прыехалі яны, абое з дыпламамі ветэрынарных урачоў, працаваць у саўгас і меней як праз год атрымалі кватэру ў прыгожым катэджы. Абодва іх сыны цэлы дзень у дзіцячым садзе, так што бацькі могуць спакойна займацца сваімі справамі і не турбавацца пра дзяцей: і накормлены і дагляджаны. А падрасціць — пойдуч у сваю школу. Яна ў саўгасе не горшая, чым самая лепшая гарадская.

Хоць і мала яшчэ жывуць Співакі ў саўгасе, але таксама ганарацца ўсім, чым славіцца Малеч.

НА ЗДЫМКАХ: сям'я СПІВАКОЎ ля свайго катэджа; гэтая бальніца, што ў Малечы, называецца «сельскай», але і сам знешні выгляд яе і абслугоўванне, як гавораць тут, на

ўзроўні гарадскіх стандартаў; малецкія спевакі і музыкі маюць дзе выступаць — іх Палац культуры адзін з лепшых на Брэстчыне.

САМАЯ БОЛЬШАЯ ЛОЖЬ XX ВЕКА

II. ПРИКРЫТИЕ ДЛЯ ПЕРВЫХ ПЛАНОВ ЯДЕРНОГО НАПАДЕНИЯ НА СОВЕТСКИЙ СОЮЗ

На рубеже конца 70-х — начала 80-х годов на Западе стали достоянием гласности секретные планы атомного нападения на СССР («Чариотир», «Дропшот» и другие), разработанные в Пентагоне во второй половине 40-х годов. Характерно, что именно в ходе подготовки к претворению этих планов в жизнь их творцы начали осуществлять широкие идеологические диверсии. Одной из ключевых фигур и здесь стал Уинстон Черчилль, лидер британских тори. В своей двухчасовой речи в Фултоне (штат Миссури) 5 марта 1946 года он, среди прочего, обрушился на слушателей и такую сентенцию по поводу советских людей: «Их ничто так не восхищает, как сила и власть, и ничто они не презирают так глубоко, как военную слабость. Поэтому старая доктрина равновесия сил представляет собой нечто нездоровое». Приписав Советскому Союзу намерение развязать новую мировую войну, Черчилль призвал западный мир к «крестовому походу».

Прошло немного времени, и государственный департамент США широко распространил среди политических, военных и дипломатических кругов США измышления бывшего советника американского правительства в Москве Дж. Кеннана, утверждавшего: СССР «де собирается «с помощью и под прикрытием международного коммунизма» завоевать страны Запада. В том же духе выступали

и многие другие государственные деятели западных стран. Государственный секретарь США Дж. Ф. Даллес, к примеру, в книге «Война и мир», изданной в 1950 году в Нью-Йорке, уверял: СССР, возможно, «планирует второй Пирл-Харбор». Авторы подобных клеветнических утверждений, слухов, домыслов прекрасно знали, что в Великой Отечественной войне советский народ потерял более 20 миллионов человек. Что только прямой материальный ущерб, причиненный войной народному хозяйству СССР и отдельным гражданам, оценивался суммой 679 миллиардов рублей. Что на территории СССР агрессорами было разрушено и сожжено 1 710 городов и более 70 тысяч сел и деревень. Уже только по этому рассуждения о намерениях СССР приступить к завоеванию мирового господства не могли не звучать кощунственно. И тем не менее распространители лжи о «советской угрозе» усердно изыскивали всевозможные аргументы для подкрепления этих домыслов. Они утверждали, к примеру (тот же Черчилль — в телеграмме президенту США Г. Трумэну 12 мая 1945 года), будто бы СССР принял решение удержать на активной военной службе 200 или 300 дивизий. Здесь приведено одно конкретное утверждение. Но приходится помнить о том, что на Западе в то время неоднократно использовали кле-

ветнический тезис: СССР-де после окончания войны не осуществляет демобилизации. Эти уверения были живы от начала и до конца. На самом деле такая демобилизация была проведена, и численность Вооруженных Сил СССР сократилась с 11 365 тысяч человек до 2 874 тысяч в 1948 году. Был осуществлен отвод войск из ряда союзных стран, куда они вступили в ходе борьбы за освобождение Европы от фашистских оккупантов, — из Югославии, Чехословакии, Норвегии, к примеру, уже осенью 1945 года. Весной 1946 года советские войска были выведены с датского острова Борнхольм, из Китая, Ирана. К концу 1948 — из Северной Кореи. Все это говорило о стремлении СССР к нормализации обстановки в условиях наступившего мирного времени. Наряду с домыслами о том, будто бы СССР накапливает для атаки против Запада большое количество дивизий, реакционные круги Запада стали приписывать Советскому Союзу намерения сохранить в неприкосновенности использованный в войне против гитлеровцев военно-экономический потенциал. В изданной под эгидой штаб-квартиры НАТО в 1968 году книге «НАТО. Факты и цифры» утверждалось: после окончания войны СССР «сохранил свою военную промышленность, пущенной на полный ход». В действительности же правительство СССР еще до

окончания войны начало проводить реконверсию, то есть перестройку военной экономики на мирный лад. Государственный Комитет обороны 26 мая 1945 года принял постановление «О мероприятиях по перестройке промышленности в связи с сокращением производства вооружений». В списке содержался перечень большого количества предприятий, которые должны были быть переведены на выпуск гражданской продукции. Принятый 18 марта 1946 года Верховным Советом СССР закон о пятилетнем плане восстановления и развития народного хозяйства СССР на 1946—1950 годы убедительно показал, что Советский Союз поставил задачу уже в 1946 году завершить послевоенную перестройку народного хозяйства. Советское государство и не помышляло о том, чтобы затягивать процесс реконверсии. Все свои силы оно готово было приложить к тому, чтобы скорее залечить тяжелые раны, нанесенные войной. По-настоящему, что советским людям кощунственными и чудовищными представлялись попытки приписать Советскому Союзу стремление перевооружить и бросить сотни оснащенных до зубов дивизий на завоевание Западной Европы. Некоторые военные деятели США, впрочем, пытались создать впечатление, что «советское нападение» грозит не только Западной Европе, но и самим Соединенным Штатам. Американский генерал

О. Брэдли в 1948 году заявил в конгрессе США: «Планы национальной безопасности должны составляться с учетом той возможности, что Соединенные Штаты в самом начале войны подвергнутся комбинированному нападению авиации и парашютно-десантных войск. Вероятность и осуществимость такого нападения увеличиваются с каждым днем». Не приходится думать, что генерал Брэдли, великолепно знакомый с данными американской разведки о том, что СССР не создал ни авиации, предназначенной для нападения на США, ни требовавшегося для такого нападения крупного контингента парашютно-десантных войск, клеветал на СССР по незнанию или недоразумению. За это неблагодарное дело генерала заставила взяться «военная хитрость»: авторам плана «Дропшот» было крайне важно любыми способами ввести в заблуждение общественное мнение США и всего мира, подготавливая его к осуществлению атомного удара по СССР. С небольшими вариациями тема «советской угрозы», резко зазвучавшая в час рождения «холодной войны», продолжала и в последующие годы оставаться в арсенале стратегов «третьей мировой войны», отравляя международную атмосферу ядом подозрительности и способствуя распространению военного психоза. Александр ЕФРЕМОВ, доктор исторических наук.

ЖЫВОЕ НАРОДНАЕ СЛОВА Ў ТВОРЧАСЦІ ЯКУБА КОЛАСА

У сваім гістарычным развіцці беларуская літаратурная мова ў адрозненне ад многіх іншых, напрыклад, суседніх польскай і рускай, мае адну адметную асаблівасць: здабыткі і дасягненні літаратурнай мовы старажытных часоў не прымаляліся пад увагу ў новай літаратурнай мове, яна фарміравалася ў пачатку XIX стагоддзя на аснове народнай гутарковай мовы, а дакладней, на аснове гаворак сярэдняй часткі Беларусі. Гэтая асаблівасць абумовіла, з аднаго боку, багатую насычанасць твораў беларускай мастацкай літаратуры элементамі жывой народнай мовы, а з другога — вялікую ролю пісьменнікаў і дзеячаў культуры ў стаўленні і развіцці літаратурных норм.

У 1950 годзе ў артыкуле «Развіваецца ў ўзбагачэнне літаратурную мову», які быў змешчаны ў газеце «Літаратура і мастацтва» Якуб Колас пісаў: «Наша літаратурная мова знаходзіцца ў працэсе тварэння. Тварэц мовы — народ, задача ж пісьменніка — у фарміраванні, адборы

Сярод фразеалагізмаў, выкарыстаных у творах песняра, вылучаецца група ўстойлівых выразаў, запазычаных з пэўных гаворак. Такія фразеалагізмы не з'яўляюцца агульнажывальнымі, іх распаўсюджанасць абмежавана пэўным рэгіёнам, і сэнс дакладна раскрываецца толькі ў спецыяльна арганізаваным кантэксце. Так, напрыклад, запазычаны пісьменнікам з жывой гаворкі фразеалагізмы: **у яйцы пішчыць; руп і дзве ноздры круп; свяргатаць капусту і гарох**. Іх няма ў літаратурнай мове, не фіксуецца яны рознага тыпу слоўнікамі і зборнікамі. Фразеалагізм **у яйцы пішчыць** узнік на аснове вобразнага пераасэнсавання свабоднага словазлучэння **ў яйцы пішчыць**, якое ў прамым значэнні звязвалася з маленькай істотай — дзіцячым птушкі, а ў пераносным — з нечым малым, нязначным, мізэрным. Галоўны герой трылогіі «На ростанях», атрымаўшы за працу ад інжынера дзесяць рублёў, зазначае: «**Прынізіў мяне кадэт, — разважаў**

3 НЕВЫЧЭРПНЫХ КРЫНІЦ

лепшага, у прывядзенні мовы да літаратурных норм. Як бачым, задача немалая. Мы павінны мець мову прыгожую, гучную, простую, але гнуткую і выразную. У гэтым жа артыкуле Якуб Колас звяртае ўвагу пісьменнікаў і паэтаў на неабходнасць «прыслухоўвацца да жывой гаворкі», раіць «некалькі старонак падарожнай запіснай кніжкі адводзіць для запісу трапных слоў і выразаў», а часам і «перагледзець слоўнікавыя і фальклорныя крыніцы». З вялікай любоўю і павагай ставіўся да жывой народнай гаворкі вялікі пясняр. Сведчанне таму — яго творы, у якіх пульс жывы струмень з невычэрпных крыніц народнай мудрасці. Бадай, нельга знайсці ў літаратурнай спадчыне Якуба Коласа твора, у якім бы тое ці іншае выказанне не аздаблялася б прыказкай або трапным народным выслоўем (кожны плача па сваім бацьку, як уме; без папа ведаю, што ў нядзелю свята; карміць адну карову, а даіць дзве; раскідаецца печ зімою — тое самае, што абрадзіцца жонка ў жніва і інш.), фразеалагізм (мець мух у носе; верх браць; весці рэй і інш.), словамі з народнай песні (ні праехаць, ні прайсці, ні коніка правясці) і г. д. Асаблівай выразнасцю, трапнасцю і афарыстычнасцю вызначаюцца прыказкі і выслоўі, характэрнай рысай у структурнай арганізацыі якіх з'яўляецца рыфма. Зарыфмаваныя прыказкі і выразы дапамагаюць аўтару сцісла, вобразна выказаць сваю думку і некалькімі штырхамі намалюваць карціну высокамастацкага абагульнення. Вось толькі некаторыя з тых зарыфмаваных прыказак і выслоўяў, што былі запазычаны Коласам для сваіх твораў са скарбонкі жывой народнай мовы: «**Жабрак жабраку відзён па кірку. На языку мядок, а на сэрцы лядок. Хто каго нагне, той таго наб'е. Засвеціць сонца і ў наша ваконца. Папаўся, як у нерат, ні ўзад ні ўперад. Плакаў, плакаў, а бог быў аднакаў, пачаў танцаваць, пачало шанцаваць. Калі надыходзіць навалніца, яна не разбірае, дзе палын горкі і дзе пшаніца. Цешыўся старац, што перажыў марац, прыйшоў ясны май, і панеслі старца ў гай. Адзін Сцяпан — заўсёды пан, а калі і нястача, дзіця не плача. Сёння гукнула, а заўтра ручкі згарнула» і іншыя.**

Аб глыбокім веданні пэзтам жыцця народа, скарбаў яго мовы сведчыць і выкарыстанне ў многіх творах так званых прымхаў — выразаў, якія адлюстроўваюць тыя ці іншыя народныя прыметы. Як вядома, сам Колас быў «заядлым» грыбніком. І вось у пэзме «Новая зямля» сустракаем: «**Снег на куццю — грыбы на лета. Такая матчына прымета**». А ў сваіх дзённіках пэзт адзначае: «**Людзі кажучы — калі на Макавея дождж, дык будзе многа грыбоў**». Пэўнае кола такіх выразаў звязана з парамі года і з назіраннямі над прыродай: **Прышоў Пятрок — апаў лісток, прыйшоў Ілья — апала два. Святы Ілья нарабіў гнілля. Грамніцы — палавіна зімкі. Прышоў Мікола, не пытай у ніго: бяры сьвянечку і сей памаленьку**.

Лабановіч, выходзячы з кіраўніцтва чыгунак, а на вуліцы сам сабе сказаў: — **Дзесяць рублёў не ў яйцы пішчыць**. Фразеалагізм **руп і дзве ноздры круп** і **св'яргатаць капусту і гарох** тоесны па свайму значэнню з агульнажывальным фразеалагізмам **малоць языком**. Дыялектныя фразеалагізмы як бы абнаўляюць, асвятляюць мову, робяць выказанне выразным, незвычайным, разлічаным на нечаканасць успрымання. І такіх фразеалагізмаў зафіксавана ў творах Якуба Коласа звыш 50. А гэта яшчэ раз гаворыць аб пільнай увазе пісьменніка да жывога слова, да скарбаў мовы свайго народа.

У структуру і змест многіх прыказак, выслоўяў, фразеалагізмаў Якуб Колас уносіць сваю спецыфіку, пашыраючы тым самым і ўзбагачаючы стылістычныя функцыі гэтых выразных сродкаў мовы. Прыкладам можа служыць выкарыстанне беларускай прыказкі **быў конь, ды з'ездзіся**, якую ў пісьме М. Лынькову Колас ужывае ў абноўленым варыянце: **Быў Колас Якуб, ды вецер яго аскуб**. А вось як па-майстэрску выкарыстаны фразеалагізм **браць верх** у трылогіі «На ростанях»: **А вось як глядзіце вы на тое, што кадэты верх бяруць на выбарах! — У пісаровых вачах заіскрыліся злыя агеньчыкі. Зірнуў уніз на ганак, а потым на Лабановіча і сярдзіта сказаў: — Бяруць верх! Пачакайце, будзе час, сядуць верхам і на кадэтаў ды пагоняць іх у Сібір на пашу**.

У сістэме маляўнічых моўных сродкаў у асобную групу вылучаюцца народныя праклёны, падслуханыя і ўзятыя пэзтам для сваіх твораў з жывой гаворкі. Гэта часам жартаўлівыя, часам сатырычныя, а часам з сарказмам і пагрозай выслоўі, якія звычайна пачынаюцца са слоў **няхай (хай)**, **каб, бадай**: **няхай табе пуп трэсне; няхай качка цябе стопча; бадай цябе пярун; бадай ты ў вадзе стаяў і піць прасіў; бадай ты бы курам прысніўся; каб ты смалы напіўся; каб праз твае рэбры сена цягалі козы; каб табе колам вочы пасталі і іншыя**.

Якуб Колас быў вялікім знаўцам таямніц народнага слова, вуснай народнай творчасці. Звяртаючыся да школьнікаў у адным са сваіх артыкулаў, ён падкрэсліваў, што дзеля таго, каб добра валодаць роднай моваю і быць адукаваным чалавекам, трэба перш за ўсё ведаць свой народ, яго гісторыю, яго багатую вусную народную творчасць. Сам жа пэзт на працягу ўсяго жыцця чула прыслухоўваўся да голасу народа, браў усё лепшае, што стварыў народ за сваю многавяковую гісторыю, і выкарыстоўваў у сваіх творах. Вось чаму яго творчасць так захапляе і палоніць нас сваім характаром, паўнакроўнасцю вобразаў і мастацкага слова.

Сяргей БЕРДНІК.

Фальклорны ансамбль «Валачобнікі» — добра вядомы аматарам беларускай народнай музычнай творчасці. Стварылі яго студэнты Мінскага інстытута культуры пад кіраўніцтвам Станіслава Дробыша. «Валачобнікі» не толькі захоўваюць старадаўнія мелодыі, яны актыўна прапагандуюць музычны фальклор, сваім майстэрствам даносяць да глядачоў прыгажосць родных напеваў. Ансамбль пастаянна ўдзельнік розных народных свят. Атрымаўшы дыпломы, артысты раз'язджаюцца на працу ў сельскія Дамы культуры і клубы, дзе ўжо самі становяцца кіраўнікамі падобных калектываў, дзеляцца з людзьмі сваім захапленнем, любоўю да народнага мастацтва.

БОЛЬШ ЗА ДВАЦАЦЬ ГАДОЎ
ВЫСТУПАЕ НА БЕЛАРУСКАЙ ЭСТРАДЗЕ
ГАННА РЫЖКОВАКВЕТКІ
ЛЮБИМАЙ
АКТРЫСЕ

Мара аб тэатры рана нарадзілася ў гэтай дзяўчынкі з вялікімі вачыма. Вельмі востра адчувала яна свет, прыгажосць роднага краю, дабрату і высакародства людзей, з якімі жыла побач. Пра тое, што адчувала і перажывала, ёй хацелася прыгожа і натхнёна расказаваць. Зачытвалася Купалам і Коласам. У іх знаходзіла словы добрыя і верныя аб народзе, аб вёсачцы сваёй. Здзіўлялася, адкуль ведаюць яны так добра жыццё яе аднавяскоўцаў. Кожны радок паэтаў сэрцам прымала, прыслухоўвалася да мяккасці і прыгажосці роднай мовы. На ўрокі літаратуры, калі чытала вершы Аюта Паўлюкова, збягаліся слухаць дзяўчынкі і хлопчыкі з усіх класаў. Усміхалася настаўніца: можа, і не дарэмна Ганка ў артысты збіраецца.

«Дарэмна», — вырашыў бацька. Старшыня тутэйшага калгаса, ён і ў дзеціх хацеў бачыць працяг сваёй справы, самай што ні ёсць зямной — вырошчваць хлеб, людзей карміць, каб забыліся зусім, што такое голад, каб заўсёды гарачы бохан апякаў далоні нецярплівых дзяцей.

— Глянь, дачка, — настаўляў ён, — твае рукі гэтай зямлі патрэбны, толькі на ёй сваё шчасце ўзгадуеш. Родная старана — маці, чужая — мачаха. І як маці ўсім ты ёй абавязана, і аддаць усе сілы ёй павінна.

Маўчала ўпартая летуценніца. І аднойчы, гэтак жа моўчкі, збегла ў горад, вырашыўшы пра сябе: хоць адным вокам гляну на тэатр.

У той вечар у Віцебскім драматычным тэатры ішла «Амерыканская трагедыя» Драйзера. Уражанне ад таго спектакля засталася на ўсё жыццё. Тады яна зразумела, што таксама змагла б вось так жыць на сцэне жыццём

іншага чалавека. Так і сказала сабе: «Змагу!»

Школу скончыла на «выдатна», але, адчуваючы, што не атрымае згоды бацькоў, збегла зноў. Цяпер ужо ў Мінск, паступаць у тэатральнае вучылішча...

«Па-над Прыпяццю між лясоў, пясчоў і балот туліцца невялічкая вёсачка, хат можа трыццаць ці сорак. І хаты няроўныя тут, як і людзі...», — чытала Ганка коласавую «Дрыгву» на ўступных экзаменах. Не чытала — раскавала. Як пра сваю родную вёску, пра людзей, якіх добра ведае.

Проста гаварыла. Кожнаму слову — вернае месца, але крыху па-свойму яго вымаўляла. Пра чалавека гаворыць — ужо па тону характар таго відаць, пра прыроду — дыханне яе адчуваецца.

Прыёмную камісію ўзначальваў сам Колас. Тоненькая дзяўчынка з косамі тырчма, сялянскімі дужымі рукамі чытала нечакана для яго нежак па-новаму, манера тыпова беларуска: крыху расцягваючы словы, тым змякчаючы іх.

Яна помніць, як ён сказаў: «Ну, малая, вучыся». А да ведаўшыся, што збіраецца жыць толькі на стыпендыю, запрасіў прыходзіць да яго дадому на абыд. Той месяц, што была Аня госцяй паэта, варты многіх гадоў вучобы. Яна слухала яго новыя вершы, а часта і мудрыя наказы. Багаце тых сустрач захаваў у сабе, зберагла. Ужо ў тых дні ведала, што з пазнейшай роднага краю будзе звязана яе жыццё, што пра прыгажосць Беларусі раскажа людзям.

Яе педагогамі ў вучылішчы былі выдатныя тэатральныя актёры. Сярод іх і Еўсцігій Міровіч, адзін з заснавальнікаў беларускага тэатра. Гэта

НОВАЕ Ў САВЕЦКАЙ АРХІТЭКТУРЫ

ЗАХАВАЦЬ
НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ РЫСЫ

Можна сцвярджаць, што сёння саветская архітэктурна знаходзіцца на новым, цікавым этапе свайго развіцця. Нейкі час мы займаліся галоўным чынам вырашэннем колькасных праблем — будавалі многа жытля (кватэр, дамоў). Гэта праблема актуальная і цяпер, але перад архітэктарамі паўстала і іншая важная задача — якасная: зрабіць так, каб нашы новабудовылі не былі падобны адна на адну, каб праявілася ў поўнай меры іх нацыянальная своеасаблівасць.

Узоры, на якія можна раўняцца, ёсць. І нямала. Напрыклад, цэнтр паруснага

спорту і Палац культуры імя Леніна ў эстонскай сталіцы Таліне, пасёлак Юхнайчай у Літве, новыя вялікія жытлыя раёны Зялёны Луг у сталіцы Беларусі Мінску і Перамога — ва ўкраінскім горадзе Днепрапятроўску. Гэтыя аб'екты паказваюць, як удаецца сучаснымі індустрыяльнымі сродкамі ствараць арыгінальныя мастацкія рашэнні з ярка акрэсленымі нацыянальнымі прыкметамі.

Юхнайчай — вялікі добраўпарадкаваны сельскі пасёлак. Архітэктары спраектавалі тут кожнай сям'і асобны жылы дом з прыватным участкам, з гаспадарчымі па-

былі самыя шчаслівыя гады жыцця, так лічыла Ганна. Збывалася мара. Яна іграла самыя розныя ролі ў студэнцкіх пастаноўках, а прыязджаючы на канікулы дамоў, як у дзіцістве, збірала сяброў, ставіла з імі спектаклі. У адным з іх удзельнічаў са сваім братам Алесь Асіпенка, цяпер вядомы беларускі пісьменнік, яе зямляк.

Вайна перапыніла вучобу. Прышла ў дом бяда. Загінулі муж і маленькі сын. Бацьку па-зверску забілі фашысты. Сама Ганна Паўлаўна доўгія месяцы правяла ў канцлагеры, моцна хварэла, ледзь зберагла ад расправы таварышы на бараку. Але, папастаўшы гора цераз край, засталася жыць, і адразу пачаў перамогі прыйшла працаваць у віцебскі тэатр, які ў тых дні ўжо наслі імя Коласа, такое дарагое яе сэрцу.

Вакол была разруха, у лёсах людзей яшчэ столькі застылай бяды, але разумела, што словы веры і любові дапамогуць ім выпрастацца, адагнаць горкія думкі. Усе сілы актрыса аддавала рабоце. Для яе гэты час працягў, як імгненне, але вайна зноў адгукнулася болем, цяжкай хваробай.

Тэатр пакінула. Здавалася, нічога наперадзе. Але сабралася. І зноў: «Змагу!» Не сама, дык іншых навучу — так вырашыла.

Пры Доме народнай творчасці сабрала таленавітую моладзь, ставіла спектаклі, наладжвала вечары паэзіі, сама чытала вершы, дзяцей вучыла любіць сваю радзіму, мову, разумець і цаніць яе прыгажосць. Энергічная, няўраўнаважаная, зноў, як некалі, «вясёлка выдумшчыца», яна стварыла на станкабудаўнічым заводзе народны тэатр. Да сёння памяняў на прадпрыемстве купалаўскіх «Прымакоў», пастаўленых ёю. І вось ужо больш дзвядцят гадоў працуе на эстрадзе, у адным са складанейшых жанраў — размоўным. За гэты час аб'ездзіла ўсю краіну. Выступала спачатку адна, потым уключыла ў свае канцэрты цымбалістаў. Вырасла, што голас нацыянальнага музычнага інструменту яшчэ больш адцягнуў беларускае паэтычнае слова. І не памылілася.

Так з'явіліся эстрадныя праграмы Ганны Рызковай «Як жывеш, чалавек?», «Край паэтаў», «Калі ласка», якія аб'ядналі лепшыя лірычныя, гераічныя, сатырычныя творы беларускіх паэтаў. Яны — нібы расказ пра родны край, пра беларускі народ, пра яго характар.

Так, яна вельмі многа ездзіць. Але больш за ўсё цягне артыстку ў беларускія вёскі, дзе вечарамі збіраюцца на канцэрт пасля дзённых сваіх клопатаў сяляне. Ды не ў клубе, а проста ў полі. Рассаджваюцца паўкругам,

будовамі і надалі гэтым дамам своеасаблівы нацыянальны каларыт. Я б вызначыў яго як «унутраная стрыманасць», якая ўласціва характару прыбалтыйскіх народаў уваволе і літоўцам у прыватнасці.

У мінулым кожная вёска мела сваю дамінанту — царкву. Сёння ўзнікаюць новыя дамінанты — клубныя збудаванні. Дамы культуры, будынкі праўленняў калгасаў, у Юхнайчаі выкарысталі для вертыкалі вялікую воданасную вежу, па-мастацку аформіўшы яе. Як правіла, такія вежы непрыглядныя з архітэктурнага пункту гледжання, аднак, адпаведна ўпрыгожаныя, выглядаюць даволі эфектна. У Юхнайчаі на вежы — серабрысты гідраглобус, які свеціцца. Гэтая сярэбраная кропка відаць над лесам здалёку, і кожны лёгка даведаецца пра месцазнаходжанне вёскі.

Заслугоў ва ўвагі і Палац культуры імя Леніна ў Талі-

рукі натруджаныя на каленых складуць, і ў вочы неадрыўна глядзяць. Ші зманіць перад імі, ні сфальшывіць. Няма больш строгага гледача і даражэйшага. Яго адзнака — мера ўсёй яе творчасці, глыбока народнай, нацыянальнай.

І родную вёску не забывае, не абміне стараной, калі гастрольныя шляхі пралягаюць па Віцебшчыне. Наказ бацькі ўспомніць — зямлі слушыць. І не напракне сябе: выконвае яго, які сама разумее. Па сумленню жыве, справай сваёй верна радзіме служыць, славіць родны край высокім паэтычным словам.

А дар у яе асаблівы. Умее Ганна Рызкова адкрываць у паэзіі новае, рабіць непаўторным кожны радок. Яна стараецца вылучыць галоўную думку верша. Але робіць гэта не надакучліва, адначасова падкрэслівае мелодыю радкоў, іх нявучасць. За лічаныя мінуты, дадзеныя на прачытанне верша, артыстка раскрывае гледачу паэта. Часта з нечаканага боку.

Яе Коласа, Купалу, Панчанку, Вярцінскага, Пілевіча, Тулушаву, Лось, Агняцвет — мы часам чулі і ведалі іншымі. Там, дзе больш звыклая ціхая мелодыя, у яе — бура найвышэйшых пачуццяў, дзе смяемся над недахопамі — бязлітасня, знішчальна сатыра. Як любіць сапраўдны талент, яна бачыць глыбей, адчувае больш востра, гаворыць — пераконвае, сцвярджае.

Рэпертуар у Ганны Рызковай вялікі і разнастайны, яна смела ўключае ў яго вершы маладых паэтаў. Ей гавораць: «Ці не занадта насычана праграма?» А ў адказ: «Не, гэта нараджаецца яшчэ адна». А потым яшчэ і яшчэ. І ў кожнай — свая тэма. Заўсёды зладзённая, страсная. Як у цяперашняй «Чалавецтва будзе жыць», прысвечанай 40-годдзю вызвалення Беларусі.

Для Ганны Паўлаўны паэты пішуць спецыяльна, таму што яе ацэнка заўсёды верная, яна кожнае слова ўмее слухаць душой.

Гучаць цымбалы, Ганна Рызкова стаіць на сцэне ў нацыянальным касцюме, прыціснуўшы да грудзей рукі, свецяцца добрыя вочы. Чытае — голас раскацісты, раздольны, захапляючы, хвалюючы.

Часта пасля канцэрта на сцэну падыходзіць удзячны гледачы. А пасля аднаго з выступленняў перад будаўнікамі БАМА, раніцай ў пакой Ганны Паўлаўны з'явіўся хлопец з букетам жывых кветак, за якімі лятаў ноччу немаведама куды на верталёце. «Быццам дома пабываў...», — так сказаў ён пра выступленне Ганны Рызковай.

Гэта для актрысы — лепшая ўзнагарода.

Таісія ДАРАФЕЕНКА.

ПЕСНЯ НА УСЁ ЖЫЦЦЕ

СЯМЕЙНЫЯ КАНЦЭРТЫ

З Зояй Ціханаўнай мы сустрэліся ў Святавольскім сельскім Савеце народных дэпутатаў, што недалёка ад Целяхану на Палессі. Яна там працуе. Прывабная жанчына з сінімі вачамі, да якіх нават сівізна ў валасах пасуе.

— Ды я ўжо бабуля, — махнула яна рукой на маю шчырую заўвагу, — унучка маю. Калыханку, якую спявала некалі сваім дзецям, прыйшлося зноў успомніць — для гарэзніка нашчага...

Так у рэпертуары актыўнай удзельніцы мастацкай самадзейнасці Святавольскага сельскага Дома культуры, пераможцы многіх конкурсаў і фестываляў песні Зоі Каленік, з'явілася і калыханка. І хоць зрэдку (бо сям'я старэйшага сына, у якой расце ўнук, жыве далёка ад роднай вёскі), але спявае яе гэтая мілая сяжанка.

У Зоі Каленік клопатам напоўнены кожны дзень. Работа, сям'я, хатняя гаспадарка патрабуюць не толькі працавітых рук, але і нястомнасці, шчырасці, ласкі. Але захапленне мастацкай самадзейнасцю, якому яна аддае ўвесь свой вольны час і для якога неабходны дадатковыя фізічныя і духоўныя затраты, дае ёй новыя сілы.

— Вы ведаеце, я не магла б

столькі часу аддаваць мастацкай самадзейнасці, калі б не муж. Мы ж выступаем на сцэне разам. Спяваем дуэтам. Мне здаецца, што ні з кім у свеце я не змагла б спяваць так зладжана. І адна не магла б выступаць паспяхова, — шчыра гаворыць Зоя Ціханаўна.

Павел Каленік працуе ў Святавольскай участкавай бальніцы качагарам. Чвэрць стагоддзя назад у вясёлым карагодзе дзвючат прыкмеціў ён самую галасістую прыгажуню. Справілі Павел і Зоя вяселле і першы свой дзень сумеснага жыцця пачалі з... песні. Ды так і ўзялі яе з сабою на ўсё жыццё.

Спявалі людзям на радасць на сельскіх вачорках, вяселлях. Потым іх запрасілі ў клуб калгаса імя Калініна выступіць у канцэрце самадзейных артыстаў. З таго часу было столькі сустрэч з гледачамі, што цяпер і не палічыць. І заўсёды слухачы з удзячнасцю сустракаюць самадзейны дуэт, шчыра яму апладзіруюць. А журы конкурсаў і фестываляў песні справядліва прысуджаюць ім прызавыя месцы, ўзнагароджваюць граматамі і падарункамі.

Зоя Ціханаўна і Павел Макаравіч спяваюць розныя песні.

Л. ЦАЛУЙКА.

прэм'еры, выстаўкі, сустрэчы

КАЛЕКТЫЎНЫ ЗБОРНИК

Таджыкскае выдавецтва «Грэфон» выпусціла ў свет калектыўны зборнік «Кніга дружбы», дзе змешчаны вершы паэтаў усёй нашай шматнацыянальнай краіны, прысвечаныя Таджыкістану, Братнюю рэспубліку вітаюць беларускія паэты К. Кірэнка, П. Прыходзька, М. Алтухой, С. Грахойскі і С. Шушкі.

ЮБІЛЕЙНАЯ СПРАВАЗДАЧА

У памяшканні Палаца культуры ўпраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва прайшоў справаздачны канцэрт будучых работнікаў культуры — навучэнцаў Віцебскага культурна-асветнага вучылішча.

У справаздачным канцэрце прынялі ўдзел харавы, танцавальны і драматычны калектывы, аркестр рускіх народных інструментаў, ансамблі балалаечнікаў і гусяроў, вакальны дуэт і вакальная група, чыталнікі.

Свой справаздачны канцэрт навучэнцы прысвяцілі 40-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

«ЧАБАРОК», «ЦЕРАМОК» І ІНШЫЯ

Дзіцячы духавы аркестр створаны пры Брэсцкім Палацы культуры прафсаюзаў. Юныя музыканты пачалі падрыхтоўку сваёй першай канцэртнай праграмы.

Больш за 600 дзяцей Брэста

займаюцца ў мастацкіх калектывах палаца. Іх равеснікі ведаюць і любяць лялечны тэатр «Церамок», хор хлопчыкаў «Чабарок», танцавальны ансамбль «Вясёлыя скамарошкі», іншыя дзіцячыя калектывы Палаца прафсаюзаў. Цяпер юныя артысты выступаюць з канцэртамі ў піянерскіх лагерах.

На сцэне Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР пастаўлена аперэта Ф. Легара «Фраскіта». НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля. У ролях: Дон Дзіега — В. СЕРДЗЮКОУ (злева), Фраскіта — Н. БЕЛАУСАВА, Дон Альварац — Н. СТАРАВОЙТАУ, Фота У. ШУБЫ.

не. Чым цікавы гэты будынак? Архітэктары нярэдка атрымліваючы заказ на вялікае будаўніцтва, імкнуцца зрабіць яго асабліва прыкметным, кідкім. Эстонскія дойдзі пайшлі па іншаму шляху: галоўным для іх было захаваць старажытны сілуэт Таліна. І, праектуючы вялікі палац, яны «заглыбілі» яго так, што са старога горада па-ранейшаму адкрываецца цудоўная панарама на мора, а з мора добра бачны стары горад. У той жа час, калі мы трапляем у Палац культуры, то адразу разумеем, як многа наватарскага заключана ў гэтым аб'екце.

Узяць хаця б вялікую глыбальную залу, акружаную кольцам фэе. Звычайна зала і фэе аддзелены адзін ад аднаго, а тут сцэны ў форме кольцаў падыходзіць да ўзросту, утвараючы шырокую прастору, нібыта форум, дзе чалавек з асаблівай абвостранасцю адчувае сябе часцінкай чалавецтва, тысяч і тысяч людзей. Ва ўсіх дэталях эстон-

скія архітэктары знайшлі сваю нацыянальную своеасаблівасць. Нават колеры — белыя і зялёныя — зусім не такія, як скажам, у Сярэдняй Азіі.

У адрозненне ад літоўцаў латышоў, эстонцаў, народам савецкіх Сярэдняазійскіх рэспублік уласціва любоў да дэкаратывнасці. Архітэктары, якія праектуюць тут сёння жылыя дамы і грамадскія будынкі, усё часцей і часцей звяртаюцца да традыцыйных форм нацыянальнай культуры. Вось, напрыклад, вядомае ў туркменскай сталіцы Ашхабадзе — бібліятэка імя Карла Маркса. Гэта архітэктура, спецыяльна створаная для горада з гарачым кліматам, — з дварыкамі і адкрытымі верандамі. Маналітны жалезабетонны каркас будынка дазваляе яму вытрымаць моцныя сейсмічныя ўздзеянні. Ахмедаў надаў своеасаблівасць свайму збудаванню не толькі за кошт самой архітэктуры, але і за кошт добраўпа-

радывання ўсёй прылеглай прасторы: яго ўпрыгожваюць фантазы, ніцыя вербы, сосны, старажытныя пасудзіны, знойдзеныя пры археалагічных раскопках. Інтэр'еры цалкам сучасныя. Аднак простыя бетонныя сцены, панелі пакрытыя цудоўным нацыянальным дэкорам. І не выпадкова разам з архітэктарам Дзяржаўную прэмію СССР за гэтую работу атрымаў і сталяр-апалубшчык, без майстэрства якога нельга было зрабіць дэкаратывнымі жалезабетонныя панелі.

І ўсё-такі, аддаючы даніну традыцыям, разумеючы, што народ не можа жыць без глыбінных карэнняў, савецкія архітэктары акцэнтуюць свае намаганні на пошуках новага — тут напрошваецца параўнанне з дрэвам, якое не можа існаваць без караняў, але расце ў першую чаргу новымі парасткамі.

Прыклад такога пошуку — санаторый на возеры Іськ-

Куль у Кіргізіі, пабудаваны па праекту Анатоля Паліянскага. Ён стварыў цікавы вобраз: будынак нагадвае вялікі парусны карабель. І міжволі ўспамінаецца апоўвесьце вядомага кіргіскага пісьменніка Чынгіза Айтматава «Белы пароход». Значыць асацыяцыі аўтар браў не з «чыстай» архітэктуры, а агульнавядомай, літаратурнай. Гэта, бадай, адно з найбольш яркіх апошніх праяўленняў даўняй традыцыі савецкай архітэктуры — імкненне да вобразнасці, якое набывае ўсё большае і большае значэнне.

Я б хацеў закончыць словамі, якімі пачаў: савецкая архітэктура знаходзіцца на новым, вельмі цікавым этапе свайго развіцця. Прагрэс у навінах, хаця ён ідзе больш марудна, чым хацелася б. Але гэта зразумела: маштабы ж краіны вялікія — і прасторавыя, і нацыянальныя, і кліматычныя.

Алег ШВІДКОЎСКИ.

Тысячы людзей розных узростаў выходзяць у Баранавічах на старты спартакіяды здароўя, якая праводзіцца ў калектывах фізкультуры, спартыўных таварыствах. Вось і нядаўна каля васьмісот членаў таварыства «Спартак» прыехалі на маляўнічы бераг возера Гаць, каб памерацца сіламі ў перацягванні каната, штурханні ядра, выправаваць сябе ў бегу, скачках,

пагуляць з мячом. Свае каманды выставілі больш за трыццаць прадпрыемстваў і арганізацый горада.

НА ЗДЫМКУ: спартыўная сям'я. Будаўнік Яраслаў УМІНСКІ, яго жонка Галіна — загадчыца магазіна, іх дзеці — Аксана і Віталій.

Фота Э. КАБЯКА.

НА ТЭРЫТОРЫІ РЭСПУБЛІКІ ЗАХАВАЛІСЯ ПОМНІКІ ЎСХОДНЯЙ АРХІТЭКТУРЫ

МЯЧЭЦІ

У войску Вітаўта, якое ўдзельнічала ў Грунвальдскай бітве ў 1410 годзе, разам з літоўцамі, рускімі і беларусамі змагаліся з нямецкімі феодаламі-рыцарамі і татарамі. Вайна скончылася, і добрасуседскія адносіны паміж прадстаўнікамі розных народаў захаваліся. Татары нават пасяліліся на Беларусі: пад Нясвіжам, Мірам, Полацкам. Князь Вітаўт надзяліў іх зямлёй. Яны апрацоўвалі яе, ездзілі на кірмашы ў мястэчкі, займаліся рамёствамі, промысламі, жылі з суседзямі — беларусамі і літоўцамі ў згодзе. І зараз, па даных апошняга перапісу, у нашай рэспубліцы жыве звыш дзесяці тысяч татар.

Мячэць у гарадскім пасёлку Іўе.

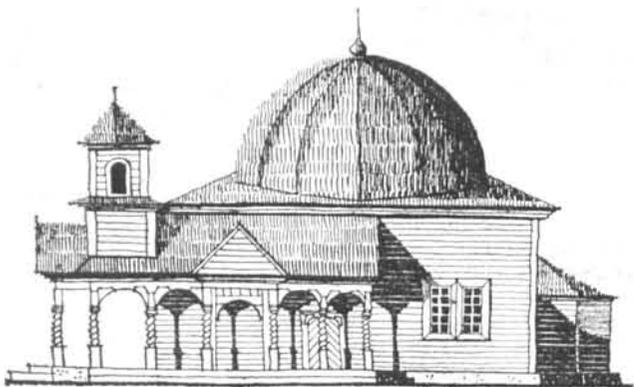
вугольная ў плане, з дваром, абмежаваным галерэяй, шматкалонай кульгавай залай, у звернутай да Мекі сцяне, у якой было адно ці некалькі свяцілішч — ніш. Прыкладам можа быць вядомая мячэць Амейядаў у Дамаску 705—715 гадоў. Пад уздзеяннем мясцовых будаўнічых традыцый у розных краінах фарміраваліся свае тыпы мячэцьяў. Мячэцям Паўночнай Афрыкі ўласціва глыбокая малітвенная зала са шматлікімі нефамі і купаламі. У краінах Цэнтральнай і Сярэдняй Азіі, Іране — мінарэты па ба-

ках двара, манументальны партал над галоўным фасадам (мячэць Калям ў Бухары XII стагоддзя). У Турцыі — гэта цэнтральная пабудова з вялікім купалам (мячэць Семіліз у Стамбуле 1557 года). Мячэці ўпрыгожвалі разьбой, узорнай цаглянай ці каменнай кладкай, паліванай керамікай, інкрустацыяй, мазакай, жывапісам.

Традыцыйным будаўнічым матэрыялам у Беларусі было дрэва. Умацаванні гарадоў, замкаў былі драўляныя. І мячэці таксама. Народныя майстры здолелі яскрава адлюстраваць мастацкія асаблівасці ўсходняй архітэктуры. Мячэць у Іўі — збудаванне цэнтральнай кампазіцыі, якое завяршаецца стромкай, высокай вежай, што нагадвае мінарэт.

Мячэць у Доўбучках больш складаная, блізкая да класічнага тыпу. Над уваходам двух'ярусная вежа, далей галерэя з аркамі і калонамі, яна ахоплівае з бакоў кульгавую залу, што завяршаецца купалам, які ўражае сваімі памерамі. Будаўніцтва драўляных купалаў для беларускіх цесляроў было звыклым. Ім не раз прыходзілася рабіць апалубку пад каменныя скляпенні замкаў і крэпасцей. Набыты вопыт шырока выкарыстоўваўся для матэрыяльнага ўвасаблення архітэктуры мячэцьяў, што садейнічала збліжэнню традыцый мясцовага дойлідства з рысамі дойлідства Усходу. Дарэчы, мячэць у Доўбучках лічыцца ўнікальным помнікам народнай архітэктуры. Маркуецца перавезці яе ў экспазіцыю Беларускага дзяржаўнага музея пад адкрытым небам.

Аляксандр ЛАКОТКА,
архітэктар.
Малюнкі аўтара.

Мячэць у вёсцы Доўбучкі Смаргонскага раёна.

ПАСЯЛІЛІСЯ Ў ГОРАДЗЕ

Каб паслухаць салаўіны канцэрт, жыхарам Мінска неабавязкова выязджаць за горад. Трэба толькі раніцай ці вечарам прыйсці ў Батанічны сад Акадэміі навук БССР, наведваць створаную па берагах ракі Свіслач зялёную зону. Тут да самазабыцця спяваюць, заліваюцца галасістыя птахі.

— Колькасць птушак у нашым горадзе з паўтарамільённым насельніцтвам за апошнія гады прыкметна павялічылася, — расказаў вядучы арнітолаг Беларусі, доктар біялагічных навук М. Долбік. — Праведзены нядаўна ў Мінску перапіс паказаў, што ў нас налічваецца ўжо 114 відаў птушак. Акрамя

насельнікаў аддаленых гаёў — салаўёў, сталі сяліцца зялёныя, дзікія качкі, з бліжэйшых лясоў пераляцелі канарзечныя юскі, кольчатая туркаўкі. Больш стаючыца шпакоў, ластавак, частцей з'яўляюцца жаўранкі.

Павелічэнне птушынага «насельніцтва» тлумачыцца расшырэннем плошчаў зялёных насаджэнняў.

Больш прывольна становіцца ў Мінску і вадаплаўным птушкам: узводзяцца новыя сажалкі, расшыраецца рэчышча ракі Свіслач, якая працякае праз горад. Каля яе плацін вада не замярзае нават у моцныя марозы.

КЛАД НА ФУТБОЛЬНЫМ ПОЛІ

Аматары футбола ў Полацку, рамантуючы поле перад гульнямі, выявілі клад, закапаны яшчэ ў эпоху Кіеўскай Русі.

Падобныя знаходкі на тэрыторыі Полацкага ніжняга замка — не рэдкасць. Але на гэты раз зямля вярнула людзям не традыцыйныя для гэтых месцаў вырабы з серабра, а ўпрыгажэнні з золата вышэйшай пробы. Каваны бранзалет і пяць фрагментаў шыйных упрыга-

жэнняў важылі 334 грамы. Такі буйны клад знойдзены ў рэспубліцы ўпершыню.

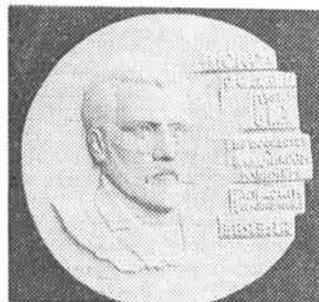
Ёсць падставы меркаваць, што масіўны бранзалет зроблены ў пачатку IX стагоддзя. Астатнія каштоўнасці выраблены гадоў на сто пазней. Відаць, іх уладальнік схаваў упрыгажэнні ў час нечаканага нашэсця на Полацк кіеўскага князя Уладзіміра Святааславіча.

ПРАЦУЕ КЛУБ «ПОШУК»

«Пошук» — так называецца клуб калекцыянераў, які працуе пры Палацы культуры Белсаўпрофа ў Мінску. Нядаўна тут адбылося адкрыццё тэматычнай выстаўкі «Медальернае мастацтва Беларусі». Экспазіцыя складзена з разнастайных рэчаў прыватнай калекцыі Анатоля Белага, выкладчыка Белдзяржуніверсітэта. На выстаўцы экспануецца больш за сто трыццаць мастацкіх медалёў, плакет і медальёнаў беларускіх мастакоў, прысвечаных памятным падзеям і датам далёкай мінуўшчыны і дня сённяшняга. Акрамя гэтага, у экспазіцыі прадстаўлена каля пяцідзiesiąці графічных лістоў. Калекцыя ўяўляе сабой найбольшую частку з таго, што зроблена ў рэспубліцы ў гэтым відзе мастацтва. Тут творы М. Рыжанкова, У. Летуна, А. Зіменкі, М. Байрачнага і іншых мастакоў. Калекцыя выклікала цікавасць не толькі ў гледачоў, але і мастацтвазнаўцаў.

НА ЗДЫМКАХ: Л. ТАЛБУЗІН. Памятныя медалі, прысвечаныя рэвалюцыянеру Панцеляймону Лепашынскому і асветніку Міколу Гусоўскаму; ля аднаго са стэндаў выстаўкі.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1201